

Verlag van de forensisch odontoloog

De identificatie van vlucht MH17

De ramp met vlucht MH17 schokte Nederland en de rest van de wereld. Velen zullen zich de beelden herinneren van de stoet lijkwagens waarmee de stoffelijke resten van de slachtoffers naar Hilversum werden gebracht voor identificatie. Daar was Laurens Tinsel een van de forensisch odontologen met de zware maar dankbare taak de identiteit van de lichamen te achterhalen.

Laurens Tinsel

Op 17 juli verongelukten 298 inzittenden van vlucht MH17. Om elf uur 's avonds ontving ik als coördinerend odontoloog van het Landelijk Team Forensische Opsporing (LTFO) een telefoontje met het verzoek om een odontoloog te leveren voor een verkennende groep richting Oekraïne. Omdat de veiligheidssituatie nauwelijks was te overzien, is door de Staf Grootchalig Bijzonder Optreden

van Oudheusden-kazerne in Hilversum al verkend en ingericht, dus gebruik van dezelfde faciliteit was logisch.

In het weekend na 17 juli kwamen de familierechercheurs bijeen voor de briefing. Het doel van de familierechercheur is te fungeren als aanspreekpunt voor de nabestaanden en het verzamelen van de antemortem (AM) gegevens door gesprekken met de nabestaanden. Dit zijn kenmerken zoals tatoeages, littekens, gedragen kleding, sierraden maar ook dna-materiaal als haar of tandenborstels, uitgevoerde medische ingrepen waaronder geplaatste implantaten, botschroeven of -plaatjes en ook de tandheelkundige gegevens. Als aanspreekpunt voor de familierechercheurs was ik zaterdag en zondag aanwezig in Driebergen en heb de eerste verwerking van de tandheelkundige data opgepakt. Behandelkaarten en röntgenfoto's moeten worden vertaald naar codes die in het geautomatiseerde Disaster Victim Identification (DVI) systeem worden ingevoerd. Na de eerste opzet nam een collega odontoloog de taken over.

Vanaf woensdag 22 juli kwamen de eerste stoffelijke resten aan in Nederland, waarvan een groot aantal Nederlanders via de

media getuige zijn geweest. Tot en na die tijd hebben er vele voorbereidingen in Hilversum plaatsgevonden. Sectietafels werden geplaatst, DVI-systemen opgezet, servers geïnstalleerd, water en afvoer aangelegd, koelcapaciteit met containers georganiseerd en douane-röntgenapparatuur en later een Britse CT-scan geplaatst voor het strafrechtelijk onderzoek. Daarnaast moest een grote hal worden ingericht als een soort operatiekamer met 'schone' (green), 'vieze' (red) en omkleed (orange) gebieden om contaminatie te voorkomen. Niet in de laatste plaats kwam een groot aantal buitenlandse teams. Dat betekent veel georganiseer en logistiek. Hoewel iedereen eigenlijk meteen aan het werk wil, is er wel coördinatie en afstemming noodzakelijk. Aan mij werd de taak opgedragen om de internationale afstemming met de pathologen, antropologen en odontologen – binnen Interpol vallen deze groepen onder 'Science' - op te pakken. Op detailniveau zijn de werkwijzen net iets anders, waardoor een aantal basisregels (do's and don'ts) essentieel waren.

Hoe ziet een onderzoeksruimte eruit? Er waren vier lijnen ingericht. Elke lijn doet het volledige postmortem (PM) onderzoek aan de stoffelijke resten. De eerste tafel in de lijn is voor vingerafdrukken; de tweede voor onderzoek naar lichaamseigen kenmerken, sierraden, kleding en dergelijke; de derde is voor het verzamelen van dna; de vierde is voor odontologisch onderzoek en tenslotte de vijfde voor quality control ter controle of alle zaken ook daadwerkelijk zijn onderzocht en gegevens ingevoerd in het geautomatiseerde DVI-systeem. De stoffelijke resten gaan van tafel naar tafel in dezelfde lijn. Voorafgaand aan de vier lijnen was een onderzoekstafel (triage) geplaatst waarbij werd onderzocht wat in de kisten aanwezig was. Eventuele gefragmenteerde resten gingen naar de lijnen vijf en zes, die uit één tafel bestonden voor onderzoek en het verzamelen van dna-materiaal.

De odontologische tafels waren door middel van loodschermen met loodglas afgeschermd ter bescherming van de overige onderzoekers tegen de straling van de röntgenfoto's. Een odontologisch onderzoek bestaat uit het volledig in kaart brengen van alle bestaande restauraties en uitgevoerde tandheelkundige behandelingen en het maken van röntgenfoto's. Omdat de concentratie formaldehyde dermate hoog

Het grote voordeel van de odontologie is de snelheid waarmee resultaat wordt bereikt

(SGB0) en de politiek al snel ingezet op repatriëring van de stoffelijke resten naar Nederland. De inzet in Oekraïne kon dan beperkt blijven tot strafrechtelijk onderzoek en berging van de slachtoffers en persoonlijke eigendommen. In een internationale setting zou de identificatie plaatsvinden in Nederland. Voor eerdere grootschalige evenementen zoals de inhuldiging van koning Willem-Alexander maar ook de Nuclear Security Summit (NSS) was de Korporaal

Foto: Levin den Boer - kwaliteitfoto.nl

was, moest er gedurende de gehele inzet worden gewerkt met persoonlijke beschermingsmiddelen (gasmaskers).

Synergie

Volgens de Interpol-standaard kunnen drie zaken leiden tot een identificatie: vingerafdrukken, odontologie en dna. Alle methoden hebben voor- en nadelen. Vaak wordt identificatie door dna gezien als de ultieme methode. Maar ook dna heeft zijn beperkingen. Dat zagen we nu ook weer meerdere keren, waarbij met dna geen onderscheid kon worden gemaakt tussen broertjes of zusjes met hetzelfde geslacht. De combinatie dna en leeftijdsbepaling door odontologie leidde echter tot synergie en het gewenste onderscheid. Het grote voordeel van de odontologie is de snelheid waarmee resultaat wordt bereikt

Nadat de eerste AM- en PM-gegevens in het DVI-systeem op de server zijn geplaatst, kan de vergelijking beginnen. Dit heet de recon(ciliation). Binnen recon vindt de daadwerkelijke identificatie plaats en worden de benodigde documenten opgemaakt. Al het identificatiebewijs wordt uiteindelijk voorgelegd aan een *Identification Board*, bestaande uit vertegenwoordigers van de internationale DVI-teams en de officier van justitie. In vele boards heb ik het odontologisch bewijs mogen presenteren. Als de board akkoord is wordt de identiteit vastgesteld.

De eerste maand zijn de slachtoffers voor 70 procent geïdentificeerd met behulp van odontologie. In totaal kon 42 procent van de slachtoffers worden geïdentificeerd

door odontologie en bij 14 procent werd de identificatie odontologisch ondersteund. Als er PM geen gebitselementen aanwezig zijn houdt het op, maar meestal ligt de beperking in de te summiere verslaglegging in behandelkaarten. Bij vlucht MH17 was dat vooral het geval bij de Maleisische, Indonesische en soms ook Australische slachtoffers.

Al met al kijk ik terug op een zeer zware tijd, vooral door de lange werkdagen met beperkte rustonderbreking en een veelheid aan taken en werkzaamheden deels ook buiten mijn expertisegebied. Maar allemaal voor de goede dankbare taak om nabestaanden hun dierbare weer terug te geven. Na een oproep ontstaat telkens ook een dilemma hoe een inzet is te plannen zonder dat de patiëntenzorg in de Paro Praktijk Utrecht in het geding komt. Nu achteraf hoor ik veel begrip en waardering van onze patiënten voor het bijzondere werk bij de ramp met MH17. Frequent is gevraagd of het niet erg emotioneel is. Dit werk kan je alleen maar doen als je het loskoppelt van het verdriet. Daarnaast zijn ook de verwerking en gesprekken binnen het team van groot belang.

Speciale dank wil ik uitspreken aan Achmea, dat het maatschappelijk belang van deze inzet inzag en daar binnen mijn werkzaamheden als adviserend tandarts ook ruimte voor wilde creëren. Hetzelfde geldt ook voor mijn collega's in de Paro Praktijk Utrecht die voor een groot deel mijn werkzaamheden tijdens de inzet hebben overgenomen en veel hebben moeten bellen om mijn agenda om te boeken.

De forensisch odontoloog

In Nederland bedienen zes parttime forensisch odontologen de verschillende politieregio's. Bij stoffelijke resten die door bijvoorbeeld ontbinding of verbranding niet zijn te identificeren, vraagt de politie regelmatig assistentie om de identiteit te bepalen met gebitsgegevens. Deze werkwijze geeft vaak snel resultaat. Voor individuele identificaties wordt het onderzoek verricht door één odontoloog, veelal buiten werktijd. Bij rampen wordt door het Landelijk Team Forensische Opsporing (LTFO, voormalige Rampenidentificatie Team) veelal een beroep gedaan op de voltallige groep forensisch odontologen, waarbij de odontologen worden verdeeld over drie secties (AM, PM en Reconciliation). Omdat het voorzettingsvermogen van de groep forensisch odontologen beperkt is, wordt bij langere inzet een beroep gedaan op militaire tandartsen van de krijgsmacht die voor deze ondersteuningstaak specifiek zijn opgeleid en getraind.

Laurens Tinsel is Parodontoloog NVvP bij Paro Praktijk Utrecht en beëdigd Forensisch Odontoloog.

Eerder verscheen dit artikel in afwijkende vorm op Achmeanet.